

Masarykova univerzita

Filozofická fakulta

Ústav archeologie a muzeologie

FF:AEB_31 Metodologie zpracování raně středověké keramiky

Archeologie naruby aneb zlozvyk inverzní archeologické
metody

Michal Hlavica

Ve své krátké úvaze jsem se rozhodl zamyslet nad některými vědeckými zlovyky, se kterými se občas setkávám u některých svých oborových kolegů. Několikrát jsem uvažoval, jedná-li se jen o částečné nebo úplné nepochopení (či neznalost) současné obecně přijímané archeologické metody, jde-li o jistou formu neumělého propojení intuitice, empirie a kritického myšlení, či regulérní blufování ve smyslu, ve kterém ho ve své recesistické knize popsal archeolog Paul Bahn¹. Ať je to jakkoliv (to, jak to dle mého názoru je, se však alespoň z části pokusím ověřit níže), je výsledkem tohoto konání zpravidla vědecky bezcenný analog archeologické interpretace, který, ačkoliv zahalený do vznešeně vybroušeného vědeckého jazyka, nebyl získán správnou archeologickou metodou, tudíž dle mého názoru postrádá jakoukoliv vědeckou validitu.

Takovým typickým případem, se kterým jsem se setkal, a který velkou měrou souvisí s myšlenkovým těžištěm této úvahy (a vlastně mě k ní v konečném důsledku i dovedl), je „vědecký“ postup, který přeskakuje syntetickou fázi a od analýzy přistupuje rovnou k interpretaci. Narazil jsem se například na situaci, kdy posluchačům konference byl prezentován zamýšlený cíl výzkumu, následně byla prezentována získaná data, načež autor jako výstup ze syntetické fáze prezentoval ta samá data, avšak zobrazená jiným způsobem (například jako vrstvy GIS). K těmto datům poté přidal další nezávisle získaná a analyzovaná data (jež by dle mého mnohem lépe plnila spíše funkci externí evidence) a na základě tohoto souboru prezentoval svoji interpretaci archeologické situace, aniž by obecnstvu osvětlil, na základě jakého mechanismu archeologické syntézy (jaké nástroje v rámci ní použil, jaký byl výsledek jejich aplikace) k ní dospěl. Zcela jednoznačně zde nepoužil nástroje žádné, s největší pravděpodobností se totiž jednalo o interpretaci na základě intuice nebo částečně i empirie zamaskované do jistého pseudometodického postupu. Dle mého názoru však již v okamžiku vyhodnocení výzkumu autor příspěvku neměl příliš na výběr, protože chyby se dopustil už na začátku svého bádání.

Problémem některých archeologických výzkumů je totiž stále ještě fakt, že si nekladou žádnou výzkumnou otázku, nevytvářejí žádné předběžné modely, nepracují s nulovými hypotézami. Věta typu „*vykopeme to, získáme, co nejvíc dat půjde a něco nám z toho už vyjde*“ by se v dnešní archeologii objevovat neměla a přesto se tak děje. Vráťm-li se k nešťastnému anonymnímu autorovi, jenž je popsán výše, sám udělal tu chybu, že si před exkavací nepoložil žádnou výzkumnou otázku, na jejímž základě pak použil vhodné

¹ BAHN, P. 1995: *Jak blufovat o archeologii*. Praha.

deskriptory exkavovaného nálezového celku a nakonec ke svému překvapení zjistil, že má sice objemné množství velice podrobných dat, jejichž získání zabralo množství času i lidské práce, ale tato data mu vlastně k ničemu nejsou. Stál tedy bezradně nad svou archeologickou situací a usilovně vymýšlel, jak ji interpretovat. Jakmile přišel s „nouzovou interpretací“, začal analyzovat data a hledal pro tuto svou interpretaci oporu. V závěrečné fázi svého bádání pak vybral ta data, jež tuto jeho počáteční interpretaci podporovala, ta zdůraznil nebo ostatní získaná data úplně zamlčel. Celý postup zamýšleného získání faktů o minulé živé kultuře byl tedy proveden jaksi pozpátku.

Pokud se ve své úvaze vrátím opět na obecnou rovinu, stále ještě se u některých badatelů (nejenom těch starších, ale i mladších, kteří se, stejně jako výše zmíněný autor příspěvku, nepřímou prohlašují za erudované v oblasti archeologické teorie a metody) setkáváme s vědeckými metodami typickými pro bádání 19. a první poloviny 20. století. Jedinou výjimkou oproti starožitnickému období je fakt, že tyto metody jsou zakamuflovány do hávu, pro některé stále ještě tajemných a komplikovaných databázových a geoinformačních systémů, okořatěných často velmi složitou moderní metodologickou nomenklaturou², která je však v této podobě degradována jen funkcí Bahnova archeologického blufu. Bohužel se s těmito jevy archeolog neseťkává ojediněle.

Tato situace však má dle mého názoru své řešení - osobně si na základě výše popsaných myšlenek myslím, že tímto řešením je jednoznačně akcent na současné i budoucí metodologické vzdělávání – je to nejenom krok správným směrem, ale pro vývoj archeologie jako vědy naprosto nezbytná záležitost. Jen tak se dokážeme vyhnout podobným pseudometodickým postupům, z nichž jeden jsem naznačil výše, ale zároveň se vytvoří i erudované vědecké publikum, které tyto nouzové archeologické blufy dokáže identifikovat a kritizovat. Nutno totiž dodat, že na zmíněné konferenci se toho času k příspěvku neozval jediný kritický hlas.

² Pro určitou ilustraci, i když spíše pro pobavení doporučuji srovnat s tzv. Sokalovým pokusem, viz např. KOUKOLÍK, F.: 2010: *Mocenská posedlost*. Praha, s. 109-110.